**Mateusz Uzarski
Krystian Witt
Maria Winławska**

ZACHOWANIA POLITYCZNE MIESZKAŃCÓW TORUNIA RAPORT Z BADAŃ

Wprowadzenie. Cel badania, metodologia i hipotezy badawcze

Inspiracją do podjęcia tematu badawczego „Mieszkańcy Torunia o polityce”¹ były wyniki wyborów parlamentarnych z 2015 r., które przyniosły znaczące zmiany na scenie politycznej i w polskim systemie partyjnym. Nie tylko zmieniła się partia rządząca, ale po raz pierwszy w historii III RP wyborcy pozwolili na utworzenie jednopartyjnego gabinetu większościowego. Do Sejmu weszły dwa nowe ugrupowania: Nowoczesna oraz Kukiz’15, a kolejna nowa partia – Partia Razem – uzyskała poparcie powyżej 3% wyborców, co uprawnia ją do otrzymywania subwencji budżetowych na działania statutowe. Także po raz pierwszy w Sejmie nie zasiadł Sojusz Lewicy Demokratycznej, stając się tym samym opozycją pozaparlamentarną.

Podjęmując badanie chcieliśmy poznać opinie, postawy i zachowania wyborcze mieszkańców Torunia. Zadaliśmy pytania czy mieszkańcy średniego miasta uniwersyteckiego interesują się polityką, skąd czerpią o niej wiedzę, co myślą na temat demokracji, partii politycznych oraz bieżących zagadnień politycznych i czy darzą sympatią głównych aktorów politycznych – liderów partyjnych. Badaliśmy także ich zachowania polityczne – przynależność do partii, organizacji społeczno-politycznych, udział w manifestacjach, marszach,

¹ Dane empiryczne przedstawione w artykule są częścią projektu badawczego „Mieszkańcy Torunia o polityce” i zostały zgromadzone w styczniu 2016 r.

pikietach oraz zachowania wyborcze. To jest zastanawialiśmy się czy angażują się w działania o charakterze politycznym w sferze publicznej. Z racji na wielość wątków poruszanych w projekcie badawczym oraz ich obszerność, w tym artykule skupimy się tylko wybranych aspektach badania: zainteresowaniu polityką mieszkańców Torunia, źródłach ich wiedzy o polityce, zachowaniach wyborczych oraz aktywnościach politycznych badanych. Inne kwestie będą przedmiotem analiz i rozważań kolejnego artykułu.

Założeniem naszym było przeprowadzenie 500 ankiet z mieszkańcami miasta, dobranymi metodą kwotową. Aby to osiągnąć, Toruń został podzielony na dzielnice, a jego mieszkańcy ze względu na pćć, wiek oraz wykształcenie. Następnie została stworzona matryca z odpowiednio dobranymi respondentami. Niestety, cel ten nie został osiągnięty. Nasze kwestionariusze zostały wypełnione przez 350 osób, część w Internecie – link do kwestionariusza był udostępniany wybranym osobom oraz część w formie wywiadu bezpośredniego². Próby nie udało nam się zrealizować ze względu na duży odsetek odmów wzięcia udziału w badaniu, motywowany przede wszystkim brakiem zainteresowania zagadnieniami politycznymi oraz niechęcią do udziału w badaniu dotyczącym polityki. Próba taka nie jest reprezentatywną próbą dla mieszkańców Torunia, a wyciągane wnioski nie mogą być generalizowane na wszystkich Torunian. Patrząc na strukturę próby wiemy, że częściej kwestionariusze wypełniały osoby młodsze, dobrze wykształcone, zainteresowane polityką i bardziej aktywne wyborczo niż przeciętny mieszkaniec miasta. Obok autorskich pytań, przygotowanych przez członków zespołu badawczego, w kwestionariuszu znalazły się także pytania, które uznać już można w polskiej praktyce badań za klasyczne (np. pytanie o stosunek do demokracji), jak i pytania inspirowane badaniami CBOS, dzięki czemu mieliśmy możliwość porównania danych uzyskanych w badaniu z danymi ogólnopolskimi.

Hipotezy badawcze, które postawiliśmy to:

- H1: Stopień zainteresowania polityką rośnie wraz z wiekiem;
- H2: Telewizja i Internet stanowią najpopularniejsze źródło wiedzy o polityce;
- H3: Osoby najmłodsze (w wieku 24 lat i poniżej) chętniej niż osoby w pozostałych kohortach wiekowych, popierają partie nowe na polskiej scenie politycznej: Nowoczesna, Kukiz'15, KORWiN, Razem;

² Ankieterami byli: Aleksandra Hoppe, Błażej Lorek, Milena Kędzierska, Marta Kosztowna, Mateusz Moderacki, Mateusz Uzarski, Krystian Witt i Maria Winćławska.

- H4: Wyborcy Platformy Obywatelskiej z 2015 r. przejawiają tendencję do głosowania na inne ugrupowanie w kolejnych (hipotetycznych) wyborach.

Zainteresowanie polityką

Poziom zainteresowania polityką jest istotnym wskaźnikiem w socjologii polityki, bowiem oddziałuje na wiele innych kwestii, które są przedmiotem analiz badaczy. Z tegoż powodu autorzy poświęcili temu zagadnieniu sporo uwagi, by spróbować wskazać na istotne korelacje łączące tą i pozostałe omawiane przez nas zmienne.

Największą grupę badanych stanowiły osoby, które interesują się polityką w sposób umiarkowany, śledząc tylko ważniejsze wydarzenia polityczne. Tylko 10% naszych respondentów nie interesuje się polityką w ogóle. Szczegółowe dane przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Zainteresowanie polityką wśród wszystkich badanych

Źródło: opracowanie własne; N=350.

Mężczyźni nieco częściej niż kobiety wykazywali duże bądź umiarkowane zainteresowanie polityką. Tendencja ta, będąca wypadkową dużej liczby czynników, jest przedmiotem badań i analiz badaczy na całym świecie³. W naszym

³ Próbę wyjaśnienia tego zjawiska przy uwzględnieniu wielu zmiennych podjęli m.in. Tània Verge Mestre oraz Raül Tormos Marín w artykule *The Persistence of Gender Differences in Political Interest*, „Reis” 2012, nr 138, https://www.academia.edu/1519608/The_persistence_of_

badaniu umiarkowane lub duże zainteresowanie wyraziło 68,1% mężczyzn i 58,6% kobiet. Należy zauważyć, że największym zainteresowaniem polityką wykazały się osoby z wykształceniem wyższym – 75,6% oraz średnim – 54,7%, mniejszym osoby z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym i zawodowym – 40,4%⁴. Największe zainteresowanie polityką wykazali badani będący w wieku powyżej 65 lat. 70,6% badanych spośród tej grupy odpowiedziało, że zdecydowanie bądź umiarkowanie interesuje się polityką. Tę samą odpowiedź w grupie osób w wieku 45–64 lata wybrało 61,8% badanych, a w wieku 25–44 – 67,2%.

Badani w grupie wiekowej do 24 lat, począwszy od 1989 r., zawsze lub prawie zawsze wykazywali najmniejszy poziom zainteresowania polityką w porównaniu do innych kohort wiekowych. Podobne wyniki uzyskano w przypadku odpowiedzi oznaczających nikły lub zupełny brak zainteresowania wydarzeniami politycznymi⁵. Najniższy odsetek zainteresowanych polityką w grupie osób w wieku poniżej 24 lat (55%) zadeklarowali także nasi respondenci. Potwierdza to obserwację, że młodzi ludzie interesują się polityką w dużo mniejszym stopniu niż starsi.

W grupie osób niemających stałego zatrudnienia (umowa zlecenie/umowa o dzieło/praca tymczasowa/osoby bezrobotne) odsetek respondentów w ogóle nieinteresujących się polityką osiągnął najwyższą wartość – 18,2%. Największe zainteresowanie polityką wykazały osoby deklarujące się jako emeryci lub renciści (74,4% z nich odpowiedziało, że interesuje się polityką zdecydowanie bądź w stopniu umiarkowanym), prowadzące własną działalność gospodarczą (69%) oraz posiadający stałą pracę (62,1%).

Uzyskane dane w pewnym stopniu korespondują z kolejną analizą – w kontekście pytania o sytuację materialną. 57,1% osób, które określiło swoją sytuację materialną jako złą lub bardzo złą odpowiedziało, że raczej lub w ogóle

gender_differences_in_political_interest [dostęp: 10.05.2016] czy Susan Banducci wraz z Holli A. Semetko w pracy *Gender and Context: Influences on Political Interest in Europe*, „Democratic Participation and Political Communication in Systems of Multi-level Governance” 2002, <http://bit.ly/295AExQ> [dostęp: 28.05.2016].

⁴ Więcej na temat tej uniwersalnej zależności można przeczytać w publikacji OECD *Education at a Glance Indicators*, 2010, <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/45926093.pdf> [dostęp: 15.05.2016].

⁵ W. Kazanecki, *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne w latach 1989–2015. Deklaracje ludzi młodych na tle ogółu badanych*, Komunikat z badań nr 135/2015, Warszawa, <http://bit.ly/1WeJprg> [dostęp: 28.04.2016].

nie interesuje się polityką. Żadna z nich nie wybrała wariantu pierwszego. Natomiast wśród osób opisujących swoją sytuację materialną jako dobrą i bardzo dobrą odsetek umiarkowanie bądź zdecydowanie interesujących się polityką wyniósł aż 64,9%. Na podstawie interpretacji obu obserwacji można wyprowadzić następujący wniosek: osoby z nieustabilizowaną lub złą sytuacją życiową w mniejszym stopniu interesują się polityką niż osoby ze stałym źródłem dochodów i oceniające swoją sytuację jako dobrą lub bardzo dobrą. Podobne wnioski nasuwają wyniki badań CBOS⁶. Według raportu ośrodka z lutego 2016 r., osoby o dochodach przekraczających 2 tys. złotych na osobę o wiele częściej angażują się w działania społeczno-polityczne niż osoby o niższych dochodach.

Źródła wiedzy o polityce

Elementem badania było poznanie źródeł czerpania wiedzy o polityce przez badanych. Respondenci mieli określić częstotliwość, z jaką korzystają z dostępu do najpopularniejszych mass mediów (radio, telewizja, Internet, prasa) oraz rozmawiają na temat polityki ze znajomymi.

Wykres 2. Źródła wiedzy o polityce

Źródło: opracowanie własne.

⁶ B. Rogucka, *Aktywność społeczno-polityczna Polaków*, Komunikat z badań NR 16/2016, Warszawa, <http://bit.ly/20ueYLLX> [dostęp: 26.04.2016].

Analiza odpowiedzi wskazuje na dominującą rolę Internetu i telewizji jako źródeł wiedzy o polityce. Łącznie 63,5% wszystkich respondentów wskazało, że korzysta z telewizji codziennie lub od 4 do 6 razy w tygodniu; 58,6% wszystkich respondentów zadeklarowało taką samą częstotliwość w odniesieniu do Internetu. Dane empiryczne zestawione na wykresie nr 2 wskazują także na dość niski udział prasy i radia jako źródeł informacji o polityce. Należy zwrócić uwagę na wartości skrajne – spośród wszystkich wymienionych mediów masowych, prasa i radio zanotowały najniższą wartość w kategorii „codziennie” i najwyższą wartość w kategorii „nigdy”. Warto przeanalizować poniższe wykresy ilustrujące częstotliwości korzystania z mass mediów w zależności od wieku respondentów.

Wykres 3. Źródła wiedzy o polityce w grupie wiekowej 24 lata i poniżej

Źródło: opracowanie własne: N=100.

Wykres 4. Źródła wiedzy o polityce w grupie wiekowej 25–44 lata

Źródło: opracowanie własne: N=121.

Wykres 5. Źródła wiedzy o polityce w grupie wiekowej 45–64 lat

Źródło: opracowanie własne; N=91.

Wykres 6. Źródła wiedzy o polityce w grupie wiekowej 65 lat i powyżej

Źródło: opracowanie własne; N=35.

W grupach osób w wieku 24 lat i poniżej oraz 25–44 lata Internet cieszył się największą popularnością jako źródło pozyskiwania wiedzy o polityce. Ilustrują to wykresy 3 i 4. Korzystanie z globalnej sieci w tym celu codziennie lub od 4 do 6 razy w tygodniu zadeklarowało 58,6% respondentów w wieku 24 lat i poniżej oraz 78,8% respondentów w przedziale 25–44 lata. Wraz z wiekiem odsetek korzystających z tego medium spada. Najbardziej popularnym medium masowym we wszystkich grupach wiekowych okazała się telewizja⁷

⁷ O wciąż dominującej roli telewizji oraz wzrastającego znaczenia Internetu w zakresie czerpania wiedzy o polityce można przeczytać w raporcie CBOS (M. Feliksiak, *Odbiór kampanii wyborczej i aktywność polityczna w Internecie przed wyborami parlamentarnymi*, Komunikat z badań nr 164/2015, <http://bit.ly/1UaR9ah> [dostęp: 3.05.2016]). Niezwykle interesujące badanie dotyczące nawyków obywateli USA odnośnie źródeł, częstotliwości oraz sposobów pozyskiwania informacji – *The Personal News Cycle* – zostało przeprowadzone przez Media Insight Project *The Personal News Cycle: How Americans choose to get their news*, 2014, <https://>

– jest to także najpopularniejsze źródło informacji w grupie wiekowej 45–64 lata, w której oglądanie jej codziennie lub prawie codziennie deklaruje 79,8% respondentów, natomiast w grupie wiekowej 65 lat i więcej – 91,4%. Także w tych dwóch grupach wiekowych media masowe, tj. radio i prasa cieszyły się stosunkowo większą popularnością, gdyż korzystanie z prasy codziennie lub prawie codziennie zadeklarowało 28,4% osób w wieku 45–64 lata i 35,5% osób w wieku 65 lat i powyżej. Ilustrują to wykresy 5 i 6.

Podsumowując należy zauważyć, że większość naszych respondentów interesuje się polityką w stopniu umiarkowanym, a zainteresowanie to koreluje ze zmiennymi socjodemograficznymi. Zagadnieniami politycznymi bardziej interesują się mężczyźni, osoby starsze, dobrze wykształcone, o ustabilizowanej sytuacji zawodowej oraz dobrze oceniające swoją sytuację materialną. Wśród wszystkich respondentów najpopularniejszym źródłem wiedzy o polityce jest telewizja, a przedstawiciele młodszych grup wiekowych szukają o niej informacji także w sieci.

Zachowania wyborcze

Warunkiem funkcjonowania demokracji przedstawicielskiej jest udział obywateli w akcie wyborczym. W naszej próbie niemal 71% respondentów złożyło deklarację, że głosowało w wyborach parlamentarnych w 2015 r. Zapytano ich na jakie ugrupowanie oddali swój głos. Najwięcej respondentów głosowało na Platformę Obywatelską – 76 badanych, Prawo i Sprawiedliwość⁸ – 47 badanych, partię KORWiN – 30 osób, Nowoczesną – 26, Kukiz'15 – 20 osób, Zjednoczoną Lewicę – 16 osób. Partię Razem poparło 9 respondentów, 4 osoby głosowały na Polskie Stronnictwo Ludowe. Pozostali badani albo głosowali na inną partię (1 osoba), albo nie pamiętali kandydata, której opcji zaznaczyli na liście wyborczej (14 osób) lub oddali głos nieważny (10 osób). 92 osoby, co stanowi 26% naszej próby, nie wzięły udziału w ostatnich wyborach.

Wyniki tej statystyki nie są porównywalne z faktycznymi wynikami wyborów parlamentarnych na terenie miasta Torunia⁹ – co wskazuje na niedokład-

www.americanpressinstitute.org/publications/reports/survey-research/personal-news-cycle/ [dostęp: 2.05.2016].

⁸ W domyśle: wspólne listy wraz Polską Razem, Prawicą Rzeczypospolitej i Solidarną Polską.

⁹ Frekwencja w Toruniu wyniosła 55,9%, PO zdobyła 31,5%, PiS 30,5%, Zjednoczona Lewica 10,7%, Nowoczesna 10%, Kukiz'15 – 6,43%, KORWiN – 4,8%, Razem 3,9%, PSL 1,3%, pozostałe komitety razem mniej niż 1% (dane za PKW).

ność odwzorowania próby. Celem badania nie było jednak idealne odzwierciedlenie struktury rozkładu głosów, a wskazanie na pewne, wspólne dla wielu wyborców zachowania wyborcze.

Aby scharakteryzować elektorat poszczególnych partii, warto skonfrontować powyższe dane z cechami socjodemograficznymi respondentów. Wraz z wiekiem rośnie poparcie dla Platformy Obywatelskiej – w grupie wiekowej obejmujących badanych w wieku do 24 lat na to ugrupowanie oddało głos 19,4% badanych, w grupie 25–44 lata – 27,6%, w grupie 45–64 lata – 35,6%, a w grupie 65 lat i więcej – 52%.

Podobnie prezentuje się poparcie dla Prawa i Sprawiedliwości oraz Zjednoczonej Lewicy, na które to ugrupowania głosują częściej ludzie starsi niż młodsi – PiS uzyskało poparcie 16,4% w grupie 24 lat i poniżej, 16,1% – 25–44 lata, 23,3% – 45–64 lata, 20% w grupie wiekowej 65 lat i więcej. Zjednoczona Lewicy wśród naszych najmłodszych respondentów nie uzyskała poparcia, w kohorcie 25–44 lata dostała 9,2% głosów, 45–64 lata – 6,8%, 65 lat i powyżej – 12%.

Odwrotna tendencja zauważalna jest w przypadku ugrupowań „nowych”. Nowoczesna Ryszarda Petru zanotowała poparcie na poziomie 11,9% wśród osób w wieku 24 lat i powyżej, 13,8% w wieku 25–44 lata, 8,2% w wieku 45–64 lata i żadnego poparcia wśród osób w wieku 65 lat i powyżej. Podobnie przedstawia się poparcie wśród grup wiekowych dla tych ugrupowań, które w kampanii wyborczej deklarowały się jako „antysystemowe” – poparcie dla partii KORWiN spada wraz z wiekiem – w grupie wiekowej 24 lata i poniżej oddało na nią głos 19,4% respondentów, 25–44 lata – 16,1%, 45–64 lata – tylko 4,1%, natomiast w grupie wiekowej 65 i więcej żadna osoba nie zadeklarowała wyboru tej opcji politycznej. Podobnie wygląda elektorat ruchu Kukiz'15 – 11,9% osób w wieku 24 lat i poniżej oddało swój głos na to ugrupowanie, 5,7% osób w przedziale 25–44 lata, 6,8% w wieku 45–64 lata oraz 4% osób w wieku 65 lat i powyżej.

Biorąc pod uwagę wykształcenie, osoby z wykształceniem wyższym najczęściej oddawały głosy na Platformę Obywatelską (38,8%) – rzadziej na Prawo i Sprawiedliwość (15,1%) i partię KORWiN (15,8%). Nowoczesna uzyskała w tej grupie osób poparcie na poziomie 7,9%, podobnie jak Zjednoczona Lewica, która w tej kategorii zanotowała największy odsetek swoich wyborców. Wśród respondentów ze średnim wykształceniem największym poparciem cieszyło się Prawo i Sprawiedliwość (21,3%), następnie Platforma Obywatelska

(17,5%), Nowoczesna (16,3%), Kukiz'15 (12,5%), KORWiN (10%), Zjednoczona Lewica (6,3%). Badani z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym i zawodowym największego poparcia udzielili partii Prawo i Sprawiedliwość – 27,3%, następnie Platformie Obywatelskiej – 24,2%, ruchowi Kukiz'15 – 12,1%, Nowoczesnej – 6,1%. Pozostałe partie, które nie zostały wymienione, uzyskały poparcie pojedynczych wyborców.

Na uwagę zasługuje także rozkład głosów w kontekście zróżnicowanej sytuacji zawodowej respondentów. W grupie osób deklarujących się jako uczniowie lub studenci największym poparciem cieszyła się partia KORWiN – 20%, jednak identyczny wynik uzyskała także Platforma Obywatelska. Wśród osób pracujących na umowie o pracę: 32,6% osób zagłosowało na PO, 14,7% na PiS. Wśród emerytów i rencistów najwięcej osób zagłosowało na Platformę Obywatelską – 53,1%, na Prawo i Sprawiedliwość – 25%.

Jednym z elementów opisujących zachowania wyborcze elektoratu jest przenoszenie głosów z wyborów na wybory (chwiejność wyborcza). Chcąc zobaczyć jak chwiejni w swoich decyzjach są badani, powyższe dane porównano z odpowiedziami na pytanie o preferencje wyborcze w wyborach 2011 r. Zajmijmy się dwoma największymi w polskim systemie partyjnym ugrupowaniami. Pod uwagę wzięto odpowiedzi 199 respondentów, którzy głosowali w obu badanych elekcjach. 63,6% osób głosujących w 2011 r. na Prawo i Sprawiedliwość zagłosowało na tę partię ponownie w 2015 r. Pozostali respondenci przenieśli swoje głosy na partię KORWiN, ruch Kukiz'15 i Polskie Stronnictwo Ludowe. Na Platformę Obywatelską ponownie zagłosowało 61,1% głosujących w 2011 r. Pozostali wyborcy zagłosowali na Nowoczesną, część także na Prawo i Sprawiedliwość, ruch Kukiz'15, partię KORWiN i Zjednoczoną Lewicę¹⁰. Dane dotyczące przenoszenia głosów prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Chwiejność wyborcza badanych elektoratów PO i PiS z wyborów 2011 r. w wyborach 2015 r.¹¹

	2011	
	PO	PiS
2015		
PO	61,10%	3%

¹⁰ Badania *exit poll* IPSOS dla TVP, TVN 24, Polsat z października 2015 r. pokrywa się z uzyskanymi wynikami dot. lojalności w przypadku PO (lata 2011 i 2015 – 51,9%), jednak wskazują jednocześnie na o wiele większy procent wyborców PiS, którzy nie zmienili preferencji w przeciągu ostatnich 4 lat – 89,7%.

¹¹ Partie z niewielkim poparciem zostały pominięte w analizie.

PiS	7,40%	63,60%
KORWiN	5,30%	12,10%
Kukiz'15	6,30%	9,10%
Nowoczesna	8,40%	3%
Zjednoczona Lewica	5,30%	0%

Źródło: opracowanie własne: N= 199.

Warto zestawić przedstawione wyniki z rezultatami zaprezentowanymi przez CBOS. Z analiz ośrodka wynika między innymi, co pokrywa się z wynikami naszego badania, że Prawo i Sprawiedliwość to partia posiadająca najbardziej wierny elektorat, według badania CBOS aż 81% badanych głosowało na tę partię w wyborach 2011 r. oraz ponownie w 2015 r.

Po analizie chwiejności wyborczej naszych respondentów można postawić następującą tezę: Platforma Obywatelska i Prawo i Sprawiedliwość to partie polityczne, które wciąż cieszą się największym, utrzymującym się na wysokim poziomie poparciem. Deklaracje przenoszenia głosów z Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej na partie KORWiN i Kukiz '15, które określają się jako ugrupowania antysystemowe, mogą świadczyć o chęci zmiany bipolarnego układu parlamentarnych sił przez wyborców oraz o znużeniu partiami działającymi w systemie od kilkunastu lat. Niewielki odsetek osób głosujących w 2011 r. na Platformę Obywatelską, a w 2015 r. na Prawo i Sprawiedliwość może świadczyć o niezadowoleniu z rządów tej partii. Nie zmienia to faktu, że zarówno PiS, jak i PO mają stabilne i zmobilizowane elektoraty. Rozłożyły się także głosy oddane w 2011 r. na Zjednoczoną Lewicę. Spośród osób, które oddały w 2011 r. głos na SLD, Ruch Palikota bądź Polską Partię Pracy (łącznie 25 osób) tylko 7 zagłosowało w 2015 r. na Zjednoczoną Lewicę. Nawet tak mała próba jak nasza może sugerować, że polska lewica jest słaba i ma trudności z mobilizacją elektoratu, nawet jednocząc się w celu przekroczenia progu wyborczego i uzyskania mandatów w parlamencie.

Respondentom zadano także pytanie o to czy gdyby wybory odbywały się w najbliższą niedzielę, to czy wzięliby w nich udział, a jeśli tak – to na jakie ugrupowanie oddaliby swój głos. W kafeterii odpowiedzi znalazły się wszystkie ugrupowania, które w 2015 r. zarejestrowały komitety wyborcze na terenie całego kraju. Chęć wzięcia udziału w takich hipotetycznych wyborach zadeklarowało 71,7% wszystkich respondentów. 12,9% odpowiedziało, że nie wzięłoby udziału w tych wyborach, odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało

15,4% badanych. Są to dane porównywalne z zadaniem wcześniej pytaniem o udział w wyborach do Sejmu z 2015 r.

Analizując możliwe przeniesienie preferencji politycznych, jakie zadeklarowali respondenci interesująco prezentuje się *casus* Platformy Obywatelskiej. Podczas, gdy na Prawo i Sprawiedliwość w hipotetycznych wyborach ponownie zagłosowałoby 79,5% badanych, to na Platformę Obywatelską ponownie zagłosowałoby tylko 43,2% wyborców z 2015 r. Pozostali respondenci w większości wybraliby Nowoczesną (39,2%) lub też nie wiedzieliby, na kogo oddać swój głos (10,8%).

Zebrane dane pozwalają scharakteryzować pod względem socjodemograficznym grupę osób, która bierze udział w głosowaniu częściej niż inne grupy. Są to osoby, które bardziej interesują się polityką, co nie dziwi – zainteresowanie polityką przekłada się na uczestnictwo w niej. Wśród innych czynników, które sprzyjają udziałowi w głosowaniu wśród respondentów są: wiek – osoby w wieku średnim i starszym chętniej biorą udział w wyborach na niż osoby młodsze; wykształcenie – osoby z wykształceniem wyższym częściej głosują; sytuacja materialna – osoby oceniające swoją sytuację materialną jako lepszą w większej liczbie biorą udział w głosowaniu. Szczegółowe dane przedstawiają wykresy 7–9.

Wykres 7. Wiek respondentów a udział w głosowaniu

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 8. Wykształcenie respondentów a udział w głosowaniu

Źródło: opracowanie własne: N=350.

Wykres 9. Sytuacja materialna respondentów a udział w głosowaniu

Źródło: opracowanie własne: N=336.

Zachowaniem wyborczym jest także decyzja o niegłosowaniu. Respondenci, którzy nie wzięli udziału w wyborach w 2015 r. zostali poproszeni o podanie powodu takiej decyzji. Do wyboru zaproponowano trzy warianty (oraz możliwość dopisania własnego wyjaśnienia). Najwięcej, bo aż 42,9% badanych, jako powód niewzięcia udziału w wyborach 2015 r. wskazało sytuację losową – chorobę, wyjazd, brak czasu. 18,7% respondentów uznało, że nie interesuje się polityką, są obojętni wobec wyników wyborów. Istotne jest także, że aż 33% respondentów uznało, że nie było, ich zdaniem, odpowiedniego

kandydata, na którego mogliby oddać swój głos, co można interpretować jako brak odpowiadającej im reprezentacji na scenie politycznej.

Warto przyrzeć się grupie osób niegłosujących pod względem cech socjo-demograficznych:

- najwięcej osób, które nie miały na kogo głosować znajduje się w grupie wiekowej 24 lata i poniżej (33,3%) – wraz ze wzrostem wieku spada odsetek takich osób;
- 50% spośród tych, którzy zadeklarowali taki powód niewzięcia udziału w wyborach, ma wykształcenie średnie, 33,3% – podstawowe, gimnazjalne lub zawodowe, 16,7% – wyższe;
- 30% stanowią osoby pracujące na umowę o pracę lub w gospodarstwie rolnym, 26,7% to uczniowie bądź studenci;
- 41,4% osób niemających na kogo głosować określiło swoją sytuację materialną jako ani dobrą, ani złą.

Podane wartości świadczą o tym, że na brak odpowiedniego kandydata jako powód absencji wyborczej wskazują głównie ludzie młodzi, uczniowie i studenci oraz osoby w średnim wieku, pracujący na umowę o pracę lub w gospodarstwach rolnych.

Wykres 10. Zainteresowanie polityką a udział w głosowaniu

Źródło: opracowanie własne: N=336.

Badani zostali zapytani także o to czy warto brać udział w wyborach. Zdecydowana większość respondentów (81,1%) uznała, że warto, a wśród motywów partycypacji wyborczej wymienili w kolejności: obywatelski obowiązek

– 29,1%; troskę, aby do parlamentu dostali się ludzie dobrze przygotowani i kompetentni – 25,3%; nadzieję na zmianę swojej sytuacji na lepsze – 16,2%; posiadanie realnego wpływu na politykę państwa – 17,2%. Odpowiedź „zależy mi na dobru państwa” zaznaczyło 12,2% badanych.

Absencja wyborcza jest jednym z szeroko badanych tematów przez politologów i socjologów polityki zajmujących się systemami demokratycznymi w UE i na całym globie. Kwestią kluczową dla tego problemu nie jest jedynie poszukiwanie sposobów na skuteczną aktywizację wyborców, np. poprzez *e-voting*¹² czy przymus wyborczy¹³, ale także zidentyfikowanie motywów skłaniających do „wyborczego zaniechania”.

Respondentów, którzy twierdzili, że nie warto brać udziału w wyborach zapytano także dlaczego tak uważają. Aż 38,5% osób stwierdziło, że nie warto głosować, bo wybory nic nie zmieniają; 23,1% osób odpowiedziało, że wybory wcale nie umożliwiają wyborcy wpływu na politykę państwa; 16,9% zadeklarowało natomiast, że ich sytuacja nie zależy od polityków i prowadzonej przez nich polityki; 10,8% jako powód podało, że nie chce udzielać poparcia władzy (legitymizować systemu) poprzez zwiększanie frekwencji; 7,7% osób stwierdziło, że po prostu nie jest to ich obywatelski obowiązek.

Podsumowując należy stwierdzić, że nasi respondenci chętnie brali udział w „święcie demokracji” jakim są wybory parlamentarne i znaczna ich część uważa, że partycypacja wyborcza jest wartością. Najważniejsze zmienne korelujące z udziałem w wyborach to: zainteresowanie polityką, wiek, wykształcenie, status zawodowy oraz ocena własnej sytuacji materialnej.

Aktywność polityczna i przynależność partyjna

Niewiele osób zadeklarowało uczestnictwo w politycznych manifestacjach. Największą grupę z nich – 11 badanych – stanowiły osoby, które wzięły udział w manifestacjach organizowanych przez Komitet Obrony Demokracji¹⁴. Ko-

¹² D. Bochsler, *Can Internet voting increase political participation?*, 2010, <http://bit.ly/29bUetq> [dostęp: 13.05.2016].

¹³ S. Birch, *Full Participation. A Comparative Study of Compulsory Voting*, Manchester 2009.

¹⁴ Poparcie dla działań Komitetu Obrony Demokracji przyjrzeni się badacze CBOS (B. Rogucka, *Aktywność społeczno-polityczna Polaków*, Komunikat z badań nr 16/2016, Warszawa, <http://bit.ly/20ueYlX> [dostęp: 26.04.2016]). Aż 46% badanych zadeklarowało poparcie dla działań KOD – biorąc pod uwagę cechy socjodemograficzne należy zauważyć, że są to osoby, które częściej wykazują zainteresowanie sprawami politycznymi oraz regularnie partycypują w wyborach.

lejne 6 osób brało udział w Marszu Niepodległości, a 1 w Marszu Rotmistrza Pileckiego. Pozostali respondenci nie podali nazw konkretnych wydarzeń politycznych, jedynie ograniczając się do ogólnikowych nazw – parady, protesty, konwencje, spotkania.

Warto także przyjrzeć się poparciu politycznemu, jakiego uczestnicy manifestacji Komitetu Obrony Demokracji udzielili partiom politycznym. 7 osób głosowało na Platformę Obywatelską, 2 osoby na Zjednoczoną Lewicę, 2 osoby na Nowoczesną. Żadna z osób nie zadeklarowała poparcia dla Prawa i Sprawiedliwości. Sympatia dla polityków wśród uczestników manifestacji KOD wskazuje na niechęć do Jarosława Kaczyńskiego – aż 10 spośród 11 osób zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie nie lubię” w części dotyczącej oceny liderów polskich partii politycznych. Niewielka liczba osób deklarujących się jako uczestnicy manifestacji KOD nie pozwala wysuwać generalizacji, jednak zebrane dane pozwalają stwierdzić, że badanych uczestników tych wydarzeń łączy krytyczna ocena działań podejmowanych w ostatnim okresie przez rząd.

Zachowania w sferze polityki to nie tylko udział w wyborach, ale także członkostwo w organizacjach politycznych, w tym przede wszystkim w partiach oraz udział w wydarzeniach politycznych, na przykład manifestacjach. Wśród naszych respondentów niewielki odsetek zadeklarował przynależność partyjną – było to zaledwie 6% badanych, co jednak w porównaniu ze średnią krajową jest odsetkiem wysokim¹⁵. Pojedyncze osoby zadeklarowały przynależność do partii politycznych, zarówno współczesnych, jak i tych już nieistniejących. Wśród partii i ugrupowań, do których przynależeli bądź wciąż przynależą respondenci znalazły się: Platforma Obywatelska, KORWiN, Socjaldemokracja Polska, Unia Wolności, Unia Demokratyczna, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, Zjednoczone Stronnictwo Ludowe oraz „Solidarność”.

Zakończenie

Odnieśmy się w tym miejscu do postawionych we wstępie hipotez. Pierwsza hipoteza brzmiała następująco: „stopień zainteresowania polityką rośnie wprost proporcjonalnie do wieku”. Wyniki naszego badania pozwoliły na

¹⁵ W Polsce do partii politycznych szacuje się, że przynależy około 1% dorosłych obywateli (zob. M. Winclawska, B. Brodzińska-Mirowska, *Niewykorzystane szanse? Partie polityczne w działaniu*, Toruń 2016). Na nasze 6% składa się to, że pytano o członkostwo w partii zarówno obecnie, jak i w przeszłości, a także powodem tego jest to, że badanie przeprowadzone jest w dość dużym akademickim ośrodku miejskim.

uprawdopodobnienie tej hipotezy. W tym wypadku należy zwrócić uwagę na odpowiedzi, jakich udzielono na dwa kluczowe pytania – „Określ swój poziom zainteresowania polityką” oraz „Czy brałeś udział w wyborach parlamentarnych 2015”. Najmniejsze zainteresowanie polityką wykazali badani w grupie wiekowej 24 lata i poniżej. Również najmniejszy odsetek osób w tym wieku udał się do urn wyborczych. Świadczy to o tym, że młodzi ludzie w mniejszym stopniu interesują się polityką niż osoby starsze. Jako powody absencji w najczęściej podają brak odpowiedniego kandydata.

Hipoteza druga dotyczyła telewizji i Internetu jako źródeł wiedzy o polityce. W najmłodszej grupie wiekowej (24 lata i poniżej) występuje największy odsetek osób, które wiedzę o polityce czerpią z Internetu. Telewizja wciąż stanowi najpopularniejsze źródło informacji w każdej grupie wiekowej, dlatego hipoteza została zweryfikowana pozytywnie. Zauważyliśmy ponadto, że u osób w wieku poniżej 45 lat spada poczytność prasy oraz korzystanie z radia.

Hipoteza trzecia również odnosiła się do osób w młodym wieku. Tym razem sprawdzaliśmy czy osoby w grupie wiekowej poniżej 24 lat częściej głosowały na ugrupowania nowe. Ta hipoteza również została uprawdopodobniona – badając elektoraty zauważyliśmy, że w grupie osób w wieku 24 lat i poniżej najchętniej popieranymi partiami były Kukiz'15, Nowoczesna oraz KORWiN. Ponadto ta ostatnia partia cieszyła się największym poparciem w grupie osób deklarujących się jako uczniowie lub studenci. Nowe ugrupowania polityczne wprowadzają ożywienie na scenie politycznej, mają atrakcyjne dla ludzi młodych postulaty, a ich członkowie często nie sprawowali jeszcze mandatu posła, co może mieć kluczowe znaczenie przy wyborze tych opcji politycznych.

Hipoteza czwarta dotyczyła elektoratu byłej partii rządzącej: wyborcy Platformy Obywatelskiej z 2015 r. przejawiają tendencję do głosowania na inne ugrupowanie w kolejnych (hipotetycznych) wyborach. Aby zweryfikować tę hipotezę należało porównać poparcie dla partii politycznych, jakie deklarowali respondenci w wyborach parlamentarnych 2015 r. z poparciem, jakie uzyskałyby partie polityczne, gdyby wybory odbywały się w najbliższą niedzielę. Wyniki pozwalają uprawdopodobnić tę hipotezę – gdyby wybory odbywały się w najbliższą niedzielę, jedynie 43,2% wyborców PO z 2015 r. zagłosowałoby na nią ponownie. Pozostali respondenci w największym stopniu oddaliby swój głos na Nowoczesną (39,2%) lub nie wiedzieli, na kogo oddaliby głos.

Bibliografia

- Banducci S., Semetko H.A., *Gender and Context: Influences on Political Interest in Europe*, „Democratic Participation and Political Communication in Systems of Multi-level Governance” 2002, <http://bit.ly/295AExQ>.
- Batorski D., Bartkowski W., *Identyfikacja partyjna w przestrzennej teorii wyborów*, „Studia Socjologiczne” 2003, nr 1 (168), s. 113–138.
- Birch S., *Full Participation. A Comparative Study of Compulsory Voting*, Manchester 2009.
- Bochsler D., *Can Internet voting increase political participation?*, 2010, <http://bit.ly/29bUetq>.
- Campbell A., Converse P.E., Millers W.E., Stokes D.E., *The American Voter*, New York 1960.
- Czeńnik M., *Partycypacja wyborcza w Polsce*, Warszawa 2007.
- Downs A., *An Economic Theory of Democracy*, New York 1957.
- Mestre T.V., Marín R.T., *The Persistence of Gender Differences in Political Interest*, „Reis” 2012, nr 138, https://www.academia.edu/1519608/The_persistence_of_gender_differences_in_political_interest.
- Media Insight Project, *The Personal News Cycle: How Americans choose to get their news*, 2014, <https://www.americanpressinstitute.org/publications/reports/survey-research/personal-news-cycle/>.
- OECD, *Education at a Glance Indicators*, 2010, <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/45926093.pdf>.
- Winclawska M., Brodzińska-Mirowska B., *Niewykorzystane szanse? Partie polityczne w działaniu*, Toruń 2016.

CBOS – Komunikaty z badań

- Cybulska A., *Przeptywy elektoratów w wyborach parlamentarnych 2011 i 2015*, Komunikat z badań nr 166/2015, Warszawa, <http://bit.ly/1OKw2am>.
- Feliksiak M., *Odbiór kampanii wyborczej i aktywność polityczna w Internecie przed wyborami parlamentarnymi*, Komunikat z badań nr 164/2015, <http://bit.ly/1UaR9ah>.
- Gwiazda M., *Motywy niegłosowania*, Komunikat z badań nr 161/2015, Warszawa, <http://bit.ly/1OKxtWd>.
- Kazanecki W., *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne w latach 1989–2015. Deklaracje ludzi młodych na tle ogółu badanych*, Komunikat z badań nr 135/2015, Warszawa, <http://bit.ly/1WeJprg>.

Rogucka B., *Aktywność społeczno-polityczna Polaków*, Komunikat z badań nr 16/2016, Warszawa, <http://bit.ly/20ueYlX>.

SUMMARY

Research report „Political Behavior of the People of Toruń” is a part of a research project „People of Toruń on Politics”. The aim of the project was to learn about opinions, interest in politics and political activity, including electoral behavior of people who live in Toruń. The sample was composed of 350 people who filled in questionnaires. The results show that young people (up to 24) are less interested in politics than the older cohorts, that the main source of political knowledge are: TV and the Internet, and that the people who live in Toruń are not very engaged in political activities except voting. Not many of them are members of political parties or other political organizations; they rarely take part in political manifestations or marches. Analysis of electoral behavior of the sample suggests that the Civic Platform is losing its popularity and the new parties, which emerged during the last electoral campaign, are popular mostly among the youngest.

Keywords: interest in politics, political behavior, electoral behavior